

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา สภาพการบริหารจัดการตามหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมาย และ ความสำคัญ
 - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.3 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.1 การดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา (การใช้หลักสูตร)
 - 2.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.3 การสรุปผลการดำเนินงานหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.4 การปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ความหมายและความสำคัญ

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผน หรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รวมทั้งลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่

การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเองมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ , 2545 : 5)

หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ ประสบการณ์ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน จัดทำขึ้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยกำหนดการจัดการเรียนรู้ และจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐาน และรายวิชาที่เป็นการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละปีหรือภาคเรียน มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผนวกกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน เป็นการกำหนดแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องได้จัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ และเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันพัฒนาหลักสูตร ภายใต้บริบทและแนวทางนั้น ๆ ซึ่งกรมวิชาการ (2545 : 5) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน และเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจ ให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็งความสนใจ สร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน พัฒนาความมั่นใจให้ผู้เรียนทำงานอย่างเป็นอิสระ ควรเน้นให้ผู้เรียน มีทักษะการเรียนรู้ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ได้รับข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย ส่งเสริมจิตใจที่ให้ออกกำลังกายเห็น มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนา ด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างสิ่งที่ถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่า มีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรม และความอิสระของผู้เรียน ให้เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขั้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนักเข้าใจและยอมรับสภาพแวดล้อมที่ดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในส่วนตัว ท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2545 : 6) ได้กล่าวถึงหลักสูตรสถานศึกษา ว่ามีบทบาทที่สำคัญในการจัดการศึกษา หลายประการคือ

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่างๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ ในกรณีที่ต้องการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริงของสถานศึกษา

ดวงจันทร์ เดียววิไล (2547 : 153) ได้อธิบายหลักการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไว้คือ

1. หลักสูตรจะต้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

2. การจัดการศึกษาของสถานศึกษา ไม่อาจใช้หลักสูตรได้โดยตรง เนื่องจากเป็นกรอบที่กว้างและทั่วไปเกินไป จำเป็นต้องพัฒนาขึ้นใหม่ในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีหลักสูตรระดับชาติเป็นกรอบในการจัดทำ

3. แต่ละท้องถิ่นมีความหลากหลายทางภูมิปัญญา วิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไปเกินกว่าที่หลักสูตรระดับชาติจะสามารถตอบสนองได้โดยตรง

4. หลักสูตรระดับสถานศึกษาที่ทุกภาคทุกส่วนในท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงและพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เหมาะสมยิ่งขึ้นและจะสามารถระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สังค์ อุทรานันท์ (2532 : 263) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นการบริหารงานวิชาการหรือการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเสนอขั้นตอนในการบริหารหลักสูตรไว้ดังนี้

ขอบข่ายการบริหารและบริการหลักสูตร แบ่งไว้ 4 ด้าน คือ

1. งานเตรียมบุคลากร เป็นงานที่มีความสำคัญมาก โรงเรียนควรมีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ใช้หลักสูตรเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ตลอดจนการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตร ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา เป็นต้น

2. การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร เป็นงานของหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งโดยทั่วไปจะต้องคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของครู ทั้งนี้ เพื่อจะให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

3. การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครู ให้ใช้หลักสูตรได้

อย่างถูกต้อง งานบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร จึงเป็นภารกิจของหน่วยงานเพื่อจัดหา และ ผลิตสื่อต่าง ๆ สนับสนุนให้แก่ครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ครูผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอนเฉพาะวิชา การบริการห้องสมุด การบริการด้านแนะแนว การเรียนการสอน การบริการเกี่ยวกับเครื่องมือวัดและประเมินผล เป็นต้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำหรือจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในการใช้หลักสูตรของครูผู้สอน

นอกจากนี้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 61) ได้เสนอขั้นตอนการบริหารหลักสูตรไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยมีการเตรียมการล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ และนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบหลักสูตร ก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร และการเตรียมความพร้อมทุกด้าน

2. ขั้นดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยการประชุมครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การประชุมนิเทศ การจัดทำคู่มือครู การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการฝึกงาน

3. ขั้นการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร เมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้ว ต้องมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อพิจารณาว่า วัตถุประสงค์การประเมินผลตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือ เพื่อจะได้ใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 198 - 201) ได้เสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรในโรงเรียน ไว้ว่า ควรจะประกอบด้วย กิจกรรม 3 ประการ คือ

1. การเตรียมความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

1.1 การเตรียมความพร้อม ในด้านเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่ใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 การเตรียมความพร้อม ทางด้านบุคลากร ควรมีการให้ความรู้ หรือชี้แจงให้ผู้ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น ซึ่งประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดทำตารางสอน ฯลฯ.

1.3 การเตรียมความพร้อม ด้านอาคารสถานที่และแหล่งวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่จัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้บริการอาคารสถานที่ และ แหล่งวิชาการเพื่อการใช้หลักสูตร

ของโรงเรียน ให้มีสภาพที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนที่ดี เช่น การจัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครู และนักเรียนสามารถจะศึกษาความรู้เพิ่มเติมได้

1.4 กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ที่นอกเหนือไปจากการจัดกิจกรรม และการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัย ค่านิยม และปลูกฝังเจตคติที่พึงประสงค์

1.5 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้แก่ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้รับรู้ และมีความเข้าใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นหัวใจของการบริหารหลักสูตร การใช้หลักสูตรจะบรรลุจุดหมายอยู่ที่การเรียนการสอนซึ่งวิธีการสอนที่เหมาะสมก่อให้เกิดผลจริงนั้น ครูผู้สอนต้องดำเนินการเป็นกระบวนการต่อเนื่อง สอดคล้อง และ เชื่อมโยงเป็นลูกโซ่อย่างกลมกลืนสมเหตุสมผลต่อกัน

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมโดยครู และ นักเรียนร่วมกัน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ มีความถนัด มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้ผู้เรียนมีลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการ เมื่อพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว แบ่งได้สองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทำ ส่วนที่สองเป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนทำ เรียกว่า กิจกรรมการเรียนการสอน จะประกอบไปด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1 กระบวนการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง กับจุดประสงค์การเรียนรู้ และ จุดเน้นของสาระสำคัญ ครูควรมียุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลดี คือ ค้นคว้าเพื่อแสวงหาหลักการแนวทางต่าง ๆ และนำวิธีการไปใช้จัดการเรียนการสอน โดยการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติการเรียนรู้

2.2 สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียน หมายถึง วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประเภทถาวรและสิ้นเปลือง ที่จำเป็นต้องใช้ปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สื่อการสอนทุกประเภทจะมีคุณค่า มีความสำคัญเมื่อมีการนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ครูได้ปฏิบัติกันมานาน มีการศึกษาค้นคว้า ถ่ายทอด และเขียนเป็นตำราปรากฏด้วยความเข้าใจ และความเคยชินกันมาแต่เดิม ซึ่งพบว่า ครูจำนวนมากใช้การวัดและประเมินผล เป็นเครื่องชี้ชะตาของนักเรียนว่าจะได้เลื่อนชั้นหรือซ้ำชั้น แนวคิดที่ถูกต้อง ควรถือว่าการวัดผล ประเมินผล เป็นกระบวนการหนึ่งของการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ดังนั้น การวัดและประเมินผล จึงเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการที่ตรวจสอบผู้เรียนว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ เพียงใด อย่างไร เพื่อจะนำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

3. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และ ประเมินผล

3.1 การนิเทศ กำกับ

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มุ่งเพื่อพัฒนาการเรียนของผู้เรียน การสอนของครูให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยครูได้ทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ จะเป็นกระบวนการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู และมุ่งหวังช่วยเหลือครูเพื่อให้ช่วยเหลือตัวเองได้

3.2 การติดตามผล

การติดตามผล เป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างมากในการบริหารงาน เพราะจะทำให้ผู้บริหารทราบได้ว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรไปได้ดีหรือไม่เพียงใด มีปัญหาอุปสรรค และ จะปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร ถึงจะส่งผลให้การดำเนินงานสำเร็จได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ประโยชน์ในการติดตามงาน ทำให้ระบบการบริหารงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรมีความกระตือรือร้น เอาใจใส่และระมัดระวังในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ

3.3 การประเมินผล

การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการพิจารณาคูณค่าของหลักสูตรที่สร้างขึ้น โดยการรวบรวมข้อมูล และใช้ข้อมูลมาพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อสรุปว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้น มีคุณค่าเป็นอย่างไร ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นหรือไม่ เพื่อที่จะทราบได้ว่า มีส่วนใดที่ยังบกพร่องเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

การบริหารหลักสูตร เป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จนี้ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและความร่วมมือจากบุคคลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจ

การจัดการศึกษาให้สถานศึกษา ตั้งแต่การวางแผนจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา การจัดสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ตลอดจนการบริหารจัดการหลักสูตร ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องดำเนินการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามที่กรมวิชาการ (2545 : 30 - 42) ได้กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาไว้ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษา จำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อมองอนาคตว่าโลก และ สังคมรอบๆ จะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และ สถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงพัฒนาผู้เรียนให้ เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษานั้น สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดย อาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชนร่วมกันกับ คณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์หรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบัน พัฒนาผู้เรียนที่มีภารกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกัน ในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานต่อสาธารณชน และ ส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานตามจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้

2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้อง จัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียน ไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษา จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

2.1 สาระการเรียนรู้/ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่ม สาระ ทั้งรายปี และรายภาค ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และ เพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

2.2 มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน

2.3 เวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปี หรือ รายภาค

3. การจัดทำสาระของหลักสูตร

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐาน การเรียนรู้ช่วงชั้น ที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ใน ข้อ 3.1 ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตามกลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นรวมทั้งสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ นั้น

3.3 กำหนดเวลา จำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค ดังนี้

3.3.1 ช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 , 4 -6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยกำหนด สาระการเรียนรู้เป็นรายปี กำหนดจำนวนคาบ /เวลาให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ของสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ

3.3.2 ช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 กำหนดสาระการเรียนรู้ เป็นรายภาค และ กำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิต ที่กำหนดตามข้อ 3.1 , 3.2 และ 3.3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนคาบเรียน หรือ จำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้ หลายรูปแบบ เช่น

3.4.1 รูปแบบที่ 1 เขียนเป็นความเรียงเสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

3.4.2 รูปแบบที่ 2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เขียนเป็นความเรียง สรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน 2) สาระการเรียนรู้ เขียนเป็นความเรียง ของขอบข่ายเนื้อหา

3.4.3 รูปแบบที่ 3 เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหา 1) ขอบข่ายกิจกรรม ที่กำหนดกว้าง ๆ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายสาระวิชา 2) ขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องกับสาระ การเรียนรู้ของรายวิชา และ 3) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้าง ๆ

3.4.4 รูปแบบที่ 4 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) จุดประสงค์ ของรายวิชาที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายวิชา 2) ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) วิธีการวัดและประเมินผล

3.4.5 รูปแบบที่ 5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย 1) ผลการเรียนรู้เขียนให้ ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อ ๆ โดยไม่แยกด้าน และ 2) สาระการเรียนรู้เขียนเป็นข้อ ๆ

3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาคที่ กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นการเรียนรู้อยู่ ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียน ได้เรียนรู้ไปในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลา สำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคของทุกวิชา ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายใน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือบูรณาการเฉพาะเรื่อง ตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้ สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

3.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จาก คำอธิบายรายวิชา รายปี หรือ รายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ มากำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

4. การออกแบบการเรียนรู้

4.1 การจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา วิธีเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบบูรณาการ และ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ ผู้สอนต้องนำกระบวนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกเนื้อหา การบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมแบบบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระ มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ โดยแนวทางการจัดการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะของการบูรณาการที่มีภาษาไทย และ คณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ มีทักษะพื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร มีทักษะการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ พัฒนาลักษณะนิสัย และสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้น ที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการโครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด ค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการทฤษฎียากซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ ควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิดความเข้าใจ และ รู้จักตนเอง ในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นการจัดการเรียนรู้เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัดความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพการศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

4.2 สื่อการเรียนรู้ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ หลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จาก สื่อ แหล่งเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ ควรจัดให้มีมากอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิเสาะหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และ ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้ เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยที่สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรคำนึงถึงต่อไปนี้

4.2.1 จัดทำ และจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ป็นสื่อการเรียนรู้

4.2.2 ศึกษา ค้นคว้าวิจัยพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้

ของผู้เรียน

4.2.3 จัดทำ และจัดหาสื่อการเรียนรู้ เพื่อการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้

ของครูผู้สอน

4.2.4 ศึกษา วิธีการเลือก และ การใช้สื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม

หลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ตามธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

4.2.5 ศึกษาวิเคราะห์ และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ ที่จัดทำขึ้นเอง และ ที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์ และประเมินผลสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ อย่างสม่ำเสมอ

4.2.6 จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาและชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

4.2.7 จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง สถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น

4.2.8 จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้ สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

4.3 การวัด และประเมินผล เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะ จะช่วยให้ ได้ข้อมูลสารสนเทศ ที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียน ของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและการเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ถือปฏิบัติร่วมกัน เป็นมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้จากการวัด และ ประเมินผล ทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจน การประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและภายนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมิน คือ มุ่งหา คำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ เป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินผล ต้องใช้วิธีการ ที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับ สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผลงานจากโครงการ หรือเพิ่มสะสมงาน ผู้ประเมินผลในระดับ ชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ผู้เรียน ผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการค้นหาข้อมูลและเกณฑ์ต่างๆที่สะท้อนให้เห็นสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ทราบ ระดับความก้าวหน้าของตนเอง ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนรวมทั้งประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะได้ทราบระดับความสำเร็จ ของผู้เรียน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ด้านการเรียนรู้ วิทยากรเรียน รายปี และช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้ เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐาน การเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการสถานศึกษา และจัดให้มีการเรียนซ่อมเสริม และมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระ การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรม ที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีความสนุกสนานกับกิจกรรมที่เลือกตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางที่สนองนโยบายในการสร้างเยาวชน ของชาติให้เป็นผู้มี ศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม ปลูกฝัง และ สร้างจิตสำนึกของ การทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ วิธีการที่เหมาะสม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

5.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ให้เหมาะสมตามความแตกต่างของบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน ซึ่งผู้สอนทุกคน ต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ การพัฒนาตนเอง อาชีพ และ การมีงานทำ

5.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรม ที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน มุ่งพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา รวมถึงกิจกรรมที่ปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิ และหน้าที่ของตนเอง ซึ่งแบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

5.2.1 กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนเป็นกิจกรรม ที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์แก่ผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบ ความถนัดความสนใจของตนเอง

5.2.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรม ที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่างๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำ ประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย

6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสินใจ การวัดผล ประเมินผล และ เอกสาร หลักฐานการศึกษา

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้เวลาประมาณ 12 ปี โดยผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.1 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

6.1.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6.1.2 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6.1.3 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่สถานศึกษากำหนด

6.1.4 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6.2 เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษา ต้องจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นบุคคลระเบียบสะสมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และ แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

7. พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ตามจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาระบบการส่งเสริม สนับสนุนต่าง ๆ ที่จะเอื้อให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ในเรื่องต่อไปนี้

7.1 การพัฒนากระบวนการแนะแนว สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบแนะแนว ที่มุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง มีการจัดการที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพันธกิจระหว่างบ้าน ชุมชน และสถานศึกษา ที่เน้นความร่วมมือเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป

7.2 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด สถานศึกษาจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีแหล่งการเรียนรู้ นอกจากการเรียนในห้องเรียนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูนประสบการณ์และความชำนาญ โดยเฉพาะห้องสมุดนั้นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นแหล่งที่รวบรวม

องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นห้องสมุดที่ใหญ่โต อาจเป็นเพียงมุมหนังสือเพื่อการศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้ ต้องสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ในรูปของคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ

7.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสาน หรือบูรณาการใช้ในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

7.4 เครือข่ายวิชาการ สถานศึกษาต้องพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ทางวิชาการจากครูผู้สอนในสถานศึกษาเดียวกัน และในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนชมรมวิชาการต่าง ๆ ในรูปของเครือข่าย เชื่อมโยงกันทั้งจากบุคคล องค์กร และ จากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

ในการดำเนินงานนั้น สถานศึกษามีรายละเอียดที่ครอบคลุมภาระงานในการจัดการศึกษาทุกด้าน เป็นการวิเคราะห์และเรียบเรียง เพื่อให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์ ในการกำหนดหลักสูตรควรคำนึงว่า สิ่งปรากฏในหลักสูตรเป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่า จะจัดการศึกษาอย่างไรในสถานศึกษานั้น ซึ่งเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาอาจมีหลายเล่ม โดยเล่มแรกควรเป็นเล่มที่กำหนดภาพรวม และมีเล่มอื่นตามความเหมาะสม ซึ่งอาจแยกกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือหน่วยการเรียนรู้

การเรียบเรียง เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
9. อื่น ๆ ซึ่งสถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงตามความจำเป็น

และเหมาะสม

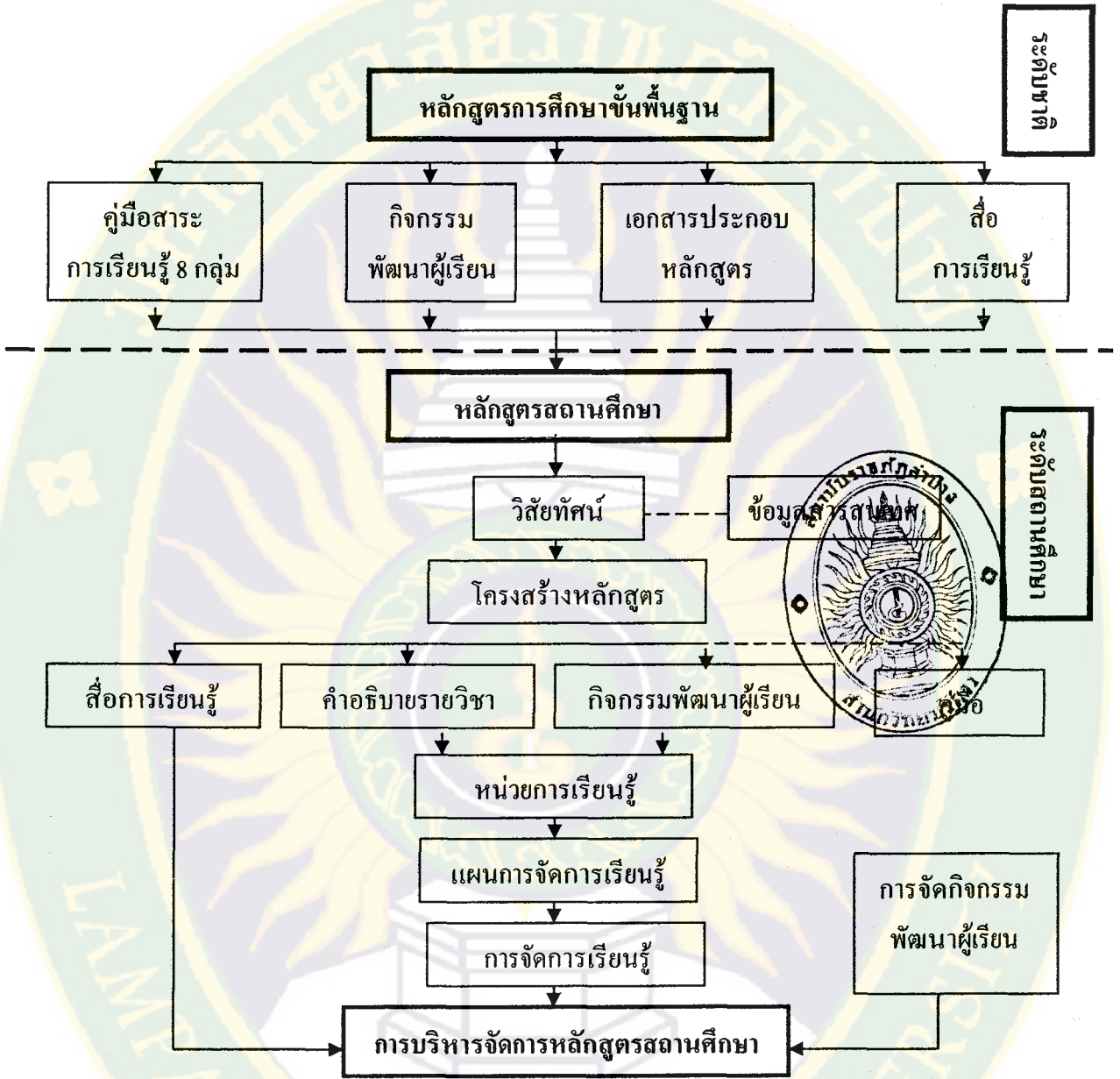
สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

นอกจากนี้ หลักสูตรสถานศึกษา ยังมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ ด้าน สามารถชี้แนะผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้จัดมวลงประสพการณั แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาตนเอง ในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา ซึ่ง กรมวิชาการ (2545 :7) ได้กำหนดภารกิจใน การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา ไว้ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
- ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน
- ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

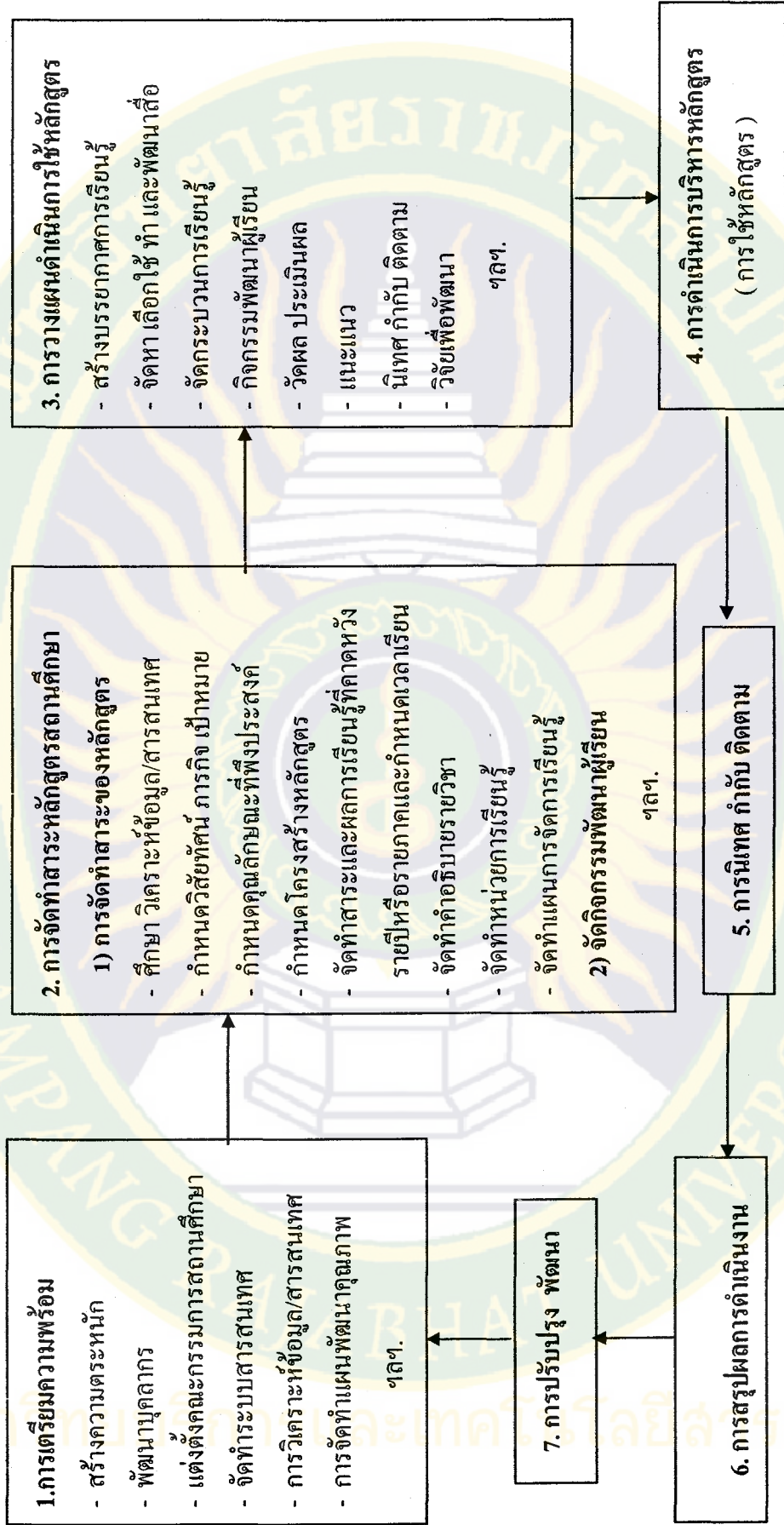
จากภารกิจดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจ ที่สำคัญ ในการบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งจะต้องมีการวางแผนกำหนดขั้นตอน โดยสามารถเขียน เป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ภารกิจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

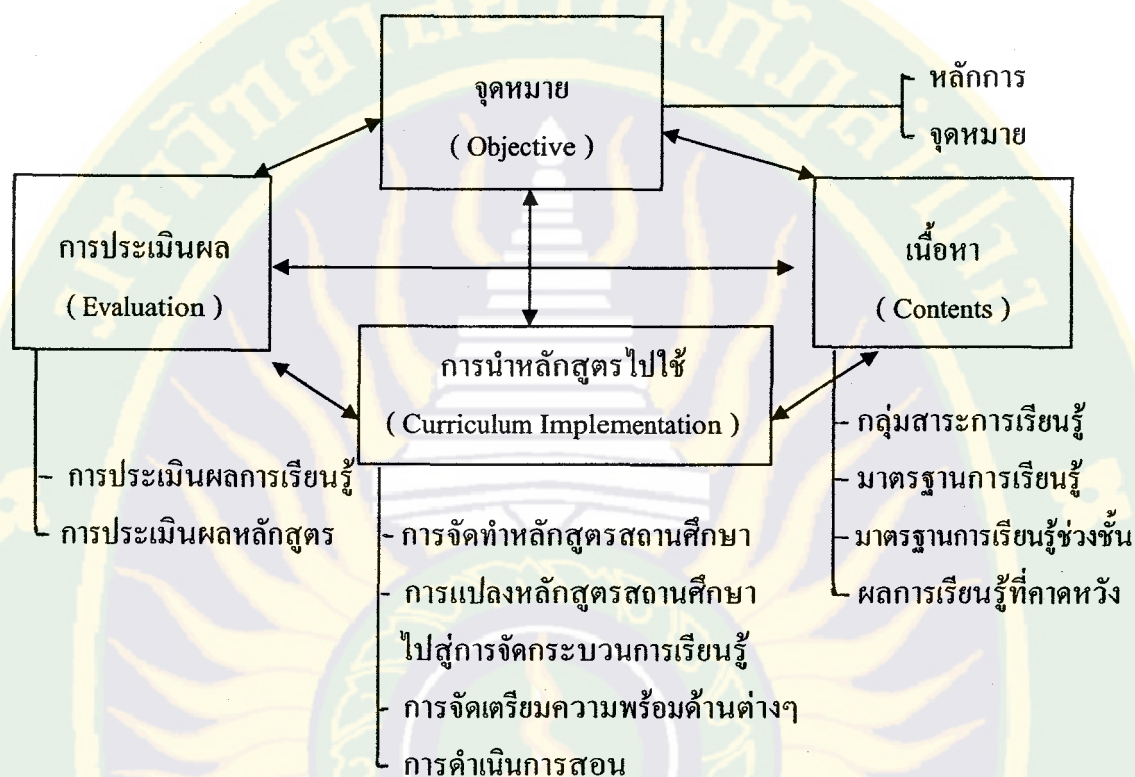
ที่มา : กรมวิชาการ . (2545 : 28)

แผนภูมิที่ 2 การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

ที่มา : กรมวิชาการ . (2545 : 12)

แผนภูมิที่ 3 องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

ที่มา : ชงชัย ช่อพฤชา. (2548 : 10)

จากแผนภูมิดังกล่าวข้างต้น ชงชัย ช่อพฤชา (2548 :10) ได้สรุปลักษณะองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา โดยแต่ละลักษณะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความหมายดังนี้

1. จุดหมาย (Objective) คือ การกำหนดเหตุผล ความจำเป็นทางการศึกษา การกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้น ๆ
2. เนื้อหา (Contents) คือ สาระการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และ นำหลักสูตร เอกสารหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลตามจุดหมาย
4. การประเมินผล (Evaluation) คือ การกำหนดเครื่องมือ และวิธีการประเมินผลการเรียน และกระบวนการที่ได้คำตอบว่า หลักสูตรที่ใช้นั้นดีเพียงใด มีสิ่งใดบ้างที่จะต้องพัฒนา โดยจะต้องพิจารณาจากการประเมินผลการเรียนรู้ และ การประเมินผลหลักสูตร

นอกจากนี้ ชำรง บัวศรี (2542 : 8-9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education goal and policies) หมายถึง สิ่งที่ต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum aims) คือ ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
3. รูปแบบ และ โครงสร้างหลักสูตร (Types and structures) หมายถึง ลักษณะ และแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชา กลุ่มวิชา หรือ กลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว
5. เนื้อหา (Contents) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียน เรียนรู้ทักษะตามความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้
8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ปรับปรุงในการเรียนการสอน และ ปรับปรุงหลักสูตร
9. วัสดุหลักสูตร และ สื่อการเรียนการสอน (Curriculum materials and instructional media) หมายถึง เอกสาร สิ่งพิมพ์ ทัศนศึกษา และ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้ง อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพ และประสิทธิภาพการเรียนการสอน

จากความหมาย ความสำคัญ และ องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา จะเห็นว่า หลักสูตรมีความสำคัญที่สุดต่อการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนแม่บท ในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และทุกระบบการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาต่างกล่าวไว้ว่า ในการจัดการศึกษาและการพัฒนาการศึกษา จะไม่สัมฤทธิ์ผล หากไม่มีหลักสูตร เป็น โครงสร้าง และเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลตามที่สังคมต้องการได้

ในการศึกษาการจัดการหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และ ท้องถิ่นพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้มีส่วนสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการ ดังจะเห็นได้จากทัศนะของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 7) กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลจะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจ ร่วมรับผิดชอบจากทุกฝ่าย ทั้งทางตรง และ

ทางอ้อม ด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และมีศรัทธาอย่างจริงจังในการปรับปรุงหลักสูตร ผู้บริหาร ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในการทำให้กิจกรรม ภายในสถานศึกษา ดำเนินไปได้ด้วยดี ส่วน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2543 : 43) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้นำสำคัญในโรงเรียน ที่ต้องตัดสินใจ สั่งการ อำนาจการ ควบคุมชี้แนะ ดูแลบำรุงขวัญ และกำลังใจบุคลากรผู้ร่วมงาน ให้มีความกระตือรือร้น ปฏิบัติงานได้ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ อุทัย บุญประเสริฐ (2545 : 60) ได้สรุปว่า บทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) การเป็นผู้นำ (Leader) และผู้สนับสนุน (Supporter) เป็นผู้นำนวัตกรรม (Innovation) เข้าสู่โรงเรียน และ เป็นผู้ผลักดันการพัฒนาหลักสูตรให้ก้าวหน้าได้

นอกจากนี้ รุ่ง แก้วแดง (2542 : 278) ได้แสดงไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จะต้อง เป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership) ที่เข้มแข็ง เป็นผู้จัดการที่เรียบง่าย เป็นผู้ประสาน ชุมชนที่ดี เป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ที่เชี่ยวชาญ และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) กว้างไกล มองอนาคตของโรงเรียนในทางสร้างสรรค์

กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จะประสบความสำเร็จมากน้อย เพียงใดผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทเกี่ยวกับการรวบรวม ข้อมูล จัดทำนโยบาย การดำเนินงานตามนโยบาย จัดสรรบุคลากร นิเทศ และ พัฒนาการเรียนการสอน และที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทในการประสานความร่วมมือฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.3 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาทภารกิจหน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่สนับสนุน การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องตามที่กรมวิชาการ (2545 : 50-58) ได้ระบุไว้ ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นในการบริหารจัดการสถานศึกษา คือ

- 1.1 มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
- 1.2 มีจุดมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา และมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
- 1.3 เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือและประสานกับทุกฝ่ายเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.4 เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษารับการพัฒนา ในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและผู้เรียน ร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำการจัดทำหลักสูตร โดยการร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
3. ให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษา ได้รับความรู้ มีความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้ รวมทั้งมีการพัฒนาบุคลากร ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
5. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
6. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตร ไปใช้ เพื่อการปรับปรุง พัฒนาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

2. ครูผู้สอน

ครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพราะ การจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น บทบาทของครูผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนไป

บทบาท/หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม

3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ
4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทนต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติต่อเพื่อนครู และนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และสถานศึกษา ให้เอื้อต่อการเรียนรู้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจท้าทายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ผู้เรียน

การจัดการศึกษา ที่ยึดหลักสูตรเรียนมีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของรัฐ ที่มุ่งหวังพัฒนาคนไทย ให้มีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม

ในการที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี มีสติปัญญา และมีความสุขนั้น ตัวผู้เรียนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตน

บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง และครู วางแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสามารถ และความสนใจของตนเอง
2. มีความรับผิดชอบใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพ
3. ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ ความสามารถ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการประเมินและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
5. รักษาสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
6. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

4. ผู้ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดามารดา หรือ ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจน ให้ได้รับการศึกษาต่อ นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครอง ต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้ได้พัฒนาตนเอง เต็มตามศักยภาพ

บทบาท/หน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตร และ แผนพัฒนาสถานศึกษา
3. ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
4. จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และ พัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน
6. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
7. ร่วมมือกับครูและผู้เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน
8. ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี นำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
9. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
10. จัดให้บุตร ธิดา หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

5. ประชาชน

การศึกษาของไทย มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อคุณภาพ ของพลเมืองไทยในอนาคต คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตทุกคน ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการส่งเสริมให้ทุก ๆ ส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ดังนั้น ประชาชน จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นจุดสำคัญที่สุด

บทบาท/หน้าที่ของประชาชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมกำหนดสาระของหลักสูตร แผนพัฒนาการศึกษา หรือธรรมนูญของสถานศึกษา
2. สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น
3. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นสถานศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริง

6. ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เปิดแนวทางให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่นจึงได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ส่วนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา

บทบาท/หน้าที่ของชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญของสถานศึกษา
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมและชุมชน
3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
4. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
5. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ประเมินผล การจัดการศึกษาของสถานศึกษา เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

7. คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นคนดี โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยม ซึ่งกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น นับว่ามีความสำคัญและสอดคล้อง กับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาใน มาตรา 6 ที่ว่า “ การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ใน การดำเนินชีวิต.....” สถานศึกษาต้องจัดให้มีคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ขึ้น

ในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการฯ ดังกล่าว มีบทบาทดังนี้

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มุ่งให้เกิดในตัวผู้เรียน
2. จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของผู้เรียน
3. จัดระบบและเครื่องมือการประเมินด้านคุณลักษณะ
4. ประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นรายบุคคล
รวมทั้งผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ร่วมกับครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
5. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสาระหลักสูตรของสถานศึกษาในส่วนที่
เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนา
และสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน

8. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 มาตรา 40 กำหนดให้มี
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา
ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ
ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่น
4. ให้ความเห็นชอบแต่งตั้งคณะทำงาน/อนุกรรมการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง
5. สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา
6. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก
และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ
7. เสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐ
และภาคเอกชนเพื่อให้เป็นแหล่งวิชาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

9. คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

สถานศึกษา ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการอยู่ ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา แต่งตั้งโดยผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษา ขึ้นไปหนึ่งระดับ คณะกรรมการประกอบด้วย

- 9.1 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นประธานกรรมการ
- 9.2 ผู้ช่วยบริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ
- 9.3 หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นกรรมการ
- 9.4 หัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการ
- 9.5 หัวหน้างานวัดผลและประเมินผล เป็นกรรมการ
- 9.6 ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เป็นกรรมการและเลขานุการ
- 9.7 ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1. วางแผนการดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา การนิเทศ กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการแนะแนวให้สอดคล้องกันและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การแนะแนวให้เป็นไปตามจุดหมายและแนวทางการดำเนินการของหลักสูตร
4. ประสานความร่วมมือจากบุคคล หน่วยงาน องค์กร และชุมชน เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตร และ การใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลป้อนกลับจากฝ่ายต่างๆ มาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
6. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
7. ติดตามผลการเรียนของนักเรียนรายบุคคล ระดับชั้น ระดับช่วงชั้น และระดับกลุ่มวิชาในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางานด้านต่างๆ ของสถานศึกษา
8. ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู และการบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษาทุกปีเพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและการบริหารหลักสูตรต่อไป

ให้มีคณะกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 9 คณะ เรียกชื่อคณะอนุกรรมการ ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มศิลปะ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มภาษาต่างประเทศ และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งอยู่ภายใต้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่งตั้ง โดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะอนุกรรมการ แต่ละคณะประกอบด้วย

1. หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นประธานอนุกรรมการ
2. ครู-อาจารย์ทุกคนในหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นอนุกรรมการ
3. รองหัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ในกรณีที่สถานศึกษาไม่มีรองหัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาให้ผู้บริหารสถานศึกษา พิจารณาแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมแทน กรณีที่สถานศึกษาไม่ได้จัดกลุ่มวิชาตามชื่อกลุ่มวิชาของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้พิจารณากำหนดจำนวนคณะอนุกรรมการตามกลุ่มวิชาของสถานศึกษาให้ คณะอนุกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1. กำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชา และพัฒนาหลักสูตรรายวิชา ของ กลุ่มวิชาในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ดำเนินการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การวัด และประเมินผลการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน
3. พัฒนาแผนการสอนรายวิชาเป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้ผู้สอนสามารถปรับใช้ ตามความเหมาะสมและให้การสอนนำไปสู่การเรียนรู้มากที่สุด
4. พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน สำคัญที่สุด
5. กำหนดแนวทางพัฒนาเครื่องมือ กำกับ ติดตาม การดำเนินการวัดผลและ ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาที่กำหนด
6. วิเคราะห์พัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม
7. ดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหา และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล
8. นิเทศภายใน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
9. รวบรวมข้อมูลเพื่อปรับปรุงและพัฒนา การจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตร

รายวิชา ตลอดจนการตรวจสอบ ประเมินผลการบริหารหลักสูตรรายวิชา กลุ่มวิชาในภาคเรียนที่ผ่านมา และวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตรในภาคเรียนต่อไป

10. รายงานผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาของครูผู้สอน และ รายงานผลการบริหารหลักสูตรของกลุ่มวิชา โดยเน้นผลที่เกิดกับผู้เรียนต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้อง

11. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2. ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

จากเอกสารแนวทางการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (2549 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรเป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการ (Operation Plan) ที่เป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งแผนดังกล่าว จะเป็นสิ่งบ่งบอกถึงการที่หลักสูตรสถานศึกษา จะมีสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตร ขึ้นอยู่กับการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลสูงสุด ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้คือ

2.1 การดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา (การใช้หลักสูตร)

การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อให้ดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจหลักสูตรให้กระจ่างชัด เพื่อนำไปสู่การใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่ง สุพจน์ เอี่ยมอดุลย์ (2545 : 134) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งได้แก่ งานบริหารด้านวิชาการ โดยจัดทำเป็นระบบ เรียกว่า ระบบหลักสูตร (Curriculum System) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ตัวป้อน (Input) กระบวนการ หรือ ตัวแปร (Process) และ ตัวตาม (Output) ซึ่งเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ระบบหลักสูตร

ทิมา สุพจน์ เอี่ยมอดุลย์ (2545 : 134)

จากแผนภูมินี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

ขั้นที่ 1 ตัวป้อน (Input) เป็นสิ่งที่นำเข้าสู่ระบบมี 3 ส่วน

- 1.1 การวางแผนหลักสูตร
- 1.2 การเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 1.3 การประเมินผลหลักสูตร

ขั้นที่ 2 กระบวนการหรือตัวแปร (Process) เป็นการกระทำมีองค์ประกอบ 3

ประการ

- 2.1 การดำเนินงาน
- 2.2 กิจกรรม
- 2.3 บุคคลที่มีส่วนร่วมในหลักสูตร

ขั้นที่ 3 ตัวตาม (Output) เป็นผลของหลักสูตรที่จะออกมา 1 รูปแบบ

- 3.1 รูปแบบที่เป็นส่วนดีของหลักสูตรที่จะออกมา 1 รูปแบบ
- 3.2 รูปแบบที่มีข้อบกพร่องจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้ความสำคัญในการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) เป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนที่พึงประสงค์ ในการนำหลักสูตรไปใช้ มีผู้ให้ความสำคัญมาก มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ไว้หลายแง่มุม ดังเช่น สงบ ลักษณ์ (2540 :10) ได้กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นกิจกรรมสำคัญของการประสบผลสำเร็จของหลักสูตร ครอบคลุมงานการดำเนินงานบริหารจัดการกิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล

ซึ่งหัวใจของงานนี้อยู่ที่โรงเรียน ส่วนสังค อุทรานันท์ (2532 : 42) ได้กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ต้องมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยกิจกรรมต่างๆ หลายประเภท ได้แก่ การจัดทำเอกสาร แผนการสอน โครงการสอน การเตรียมบุคลากร การบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร

ในขณะที่หลักสูตร มีความสำคัญในการจัดการศึกษาตามที่กล่าวมาแล้ว การนำหลักสูตรไปใช้ จึงนับว่าเป็นความสำคัญเท่าเทียมกัน เพราะหลักสูตรที่เขียนไว้อย่างงดงาม แต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติก็ไม่เกิดผล นอกจากนี้ ไพศาล สิทธิเลิศ (2527 : 295) ได้ให้ความสำคัญ ของการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาเป็นรูปเล่มแล้ว มิได้เป็นหลักสูตรที่ดีและสมบูรณ์ ซึ่งตัวชี้วัดที่จะบอกว่า ดีหรือไม่อยู่ที่ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้นั่นเอง ดังนั้น การนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นสิ่งพิสูจน์ว่า หลักสูตรที่นำไปปฏิบัติ ประสบผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด มีปัญหาในระหว่างการนำหลักสูตรไปปฏิบัติอย่างไร ซึ่งปัญหาเหล่านี้ จะเป็นแนวทางในการนำมาปรับปรุงแก้ไข การใช้หลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จ ในโอกาสต่อไป

ภารกิจที่สำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วย

1. การศึกษา วิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และ ทรัพยากร หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารหลักสูตรทุกชนิด เพื่อทำความเข้าใจในเจตนารมณ์ของหลักสูตร ให้ชัดเจน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของหมวดวิชา และรายวิชา

1.2 ศึกษาสภาพปัญหา เช่น ปัญหาด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านระเบียบปฏิบัติ ตลอดจนปัญหาด้านการบริหารจัดการ

1.3 ศึกษาความรู้เฉพาะด้าน เช่น ด้านผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

1.4 ศึกษาความต้องการ เช่น ความต้องการของสังคม ชุมชน หรือของผู้เรียน

1.5 ศึกษาทรัพยากร เช่น ทรัพยากรบุคคล อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณทั้งของสถาบันและท้องถิ่น

2. การกำหนดแผนการสอน (การวางแผน การแปลง หรือ ปรับหลักสูตร) เป็นข้อสำคัญมากถือได้ว่าเป็นหัวใจของการทำงาน เพราะการวางแผนที่ดี ย่อมนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผล การวางแผน นั้น มีขั้นตอนและรูปแบบที่แตกต่างกันมาก แต่อย่างไรก็ตามการวางแผนหรือกำหนดแผนการสอน จะต้องคำนึงถึงการตอบคำถามว่า สอนใคร สอนทำไม สอนอย่างไร มีแหล่งวิทยาการใดบ้าง และ จะประเมินอย่างไร

3. การปฏิบัติตามแผนการสอน ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประเภท คือ

3.1 การเตรียมดำเนินการ เป็นขั้นตอนแรกของการปฏิบัติตามแผน

3.2 การดำเนินการเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผน ตามขั้นตอน วิธีการ และใช้ยุทธศาสตร์ทุกประการ

4. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อม ต่างๆ การนำหลักสูตรไปปฏิบัติจะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการอำนวยความสะดวก และปัจจัยต่างๆ หลายประการ เช่น เอกสารหลักสูตร การบริการด้านวัสดุอุปกรณ์ แหล่งวิชาการ ฯลฯ ซึ่งเป็นภารกิจของผู้บริหาร ทั้งนี้รวมถึง การกระตุ้น การให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ให้กำลังใจ ควบคุม ดูแล สนับสนุน ประสานงานให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้ 2 ประการ คือ

1. งานที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาระของครูผู้สอน ได้แก่ การเตรียมการสอนหรือการวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล

2. งานที่เกี่ยวกับการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของผู้บริหาร ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การบริหารงานด้านวิชาการ โดยเฉพาะการวางแผนงานวิชาการ การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การวางแผนให้ครูจัดทำแผนการสอน การจัดทำจัดหาสื่อการเรียนการสอน เอกสารประกอบหลักสูตร การบริการหลักสูตร การจัดสิ่งแวดลอมให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร การสร้างขวัญกำลังใจ การส่งเสริมงานด้านวิชาการ การนิเทศและติดตามผล ฯลฯ

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นภารกิจใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อภารกิจดังกล่าว ผู้บริหารที่ดี ต้องให้ความสนใจ ในการพัฒนาคุณภาพด้านวิชาการของสถานศึกษา และจะต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่ง อุตัย บุญประเสริฐ (2540 :34) ได้กล่าวว่า งานหลักที่สำคัญของโรงเรียน คือ งานวิชาการ ซึ่งหากมีการดำเนินงานทางวิชาการผิดพลาด อาจพิจารณาได้ว่า โรงเรียนประสบความล้มเหลว ในขณะที่เดียวกัน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนนั้นสมควรได้รับการยกย่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 17) ได้อธิบายว่า ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งการบริหารงานวิชาการจะสำเร็จ หรือ ล้มเหลวขึ้นอยู่กับการบริหาร โรงเรียน ในทำนองเดียวกัน เสรี ลาชโรจน์ (2537 : 239) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำการใช้หลักสูตร มีอำนาจบริหารจัดการกับหลักสูตรมากกว่าผู้อื่นสามารถตัดสินใจ ดำเนินการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะต้องเป็นผู้นำในการวางแผน การใช้หลักสูตรด้วย

ตนเอง ไม่ควรมอบหมายให้ผู้อื่นทำแทนทั้งหมด จะทำให้ละทิ้งบทบาทผู้นำทางวิชาการของโรงเรียน ในที่สุดจะเกิดความไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของหลักสูตร

นอกจากนี้ อังกา บุญช่วย (2533 : 46-47) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้เริ่มความคิดที่ว่า หลักสูตรไหนควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
2. เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการดำเนินการในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
3. เป็นผู้รวบรวมความคิดเห็น ความต้องการของครูและนักเรียน เกี่ยวกับการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในกรณีการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงนั้นอยู่นอกเหนือหน้าที่ของตน
4. เป็นผู้ประสานความคิดเห็นระหว่างผู้กำหนดหลักสูตร และ ผู้ใช้หลักสูตร ในกรณีที่มีการพัฒนาหลักสูตรแล้ว หลักสูตรจำเป็นต้องนำไปใช้ ผู้บริหารจะต้องถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรให้แก่ผู้ใช้ นั่นคือ ครูผู้สอนต้องเข้าใจเรื่องหลักสูตรอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ สมาน บุญถนอม และคนอื่น ๆ (อ้างใน เสรี ลาซโรจน์. 2537 : 236) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ ส่วนหนึ่งมาจากการขาดความพร้อมภายในโรงเรียน ได้แก่ ขาดบุคลากรครูไม่เข้าใจหลักสูตร และไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 413) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารหลักสูตร ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการวางแผนงานของโรงเรียน
2. จัดบุคลากรให้เหมาะกับงานวิชาการ
3. กำกับ ติดตาม และนิเทศงานวิชาการอย่างมีระบบ
4. จัดหาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรให้เพียงพอตามสภาพของโรงเรียน
5. จัดให้ครู ผลิต จัดหาสื่อการเรียน และดูแลให้ครูนำไปใช้ประกอบการสอน
6. จัดให้มีมุมหนังสือห้องสมุดให้เหมาะสมตามสภาพของโรงเรียน
7. ให้โรงเรียนมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ตามระเบียบว่าด้วยการวัดผล
8. ส่งเสริม และ นำเทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินงานวิชาการใน

โรงเรียน

9. อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดสรรอุปกรณ์
10. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานวิชาการทุกด้าน
11. จัดให้มีการประเมินผลงานวิชาการทุกระยะ เมื่อพบปัญหาจะได้ดำเนินการแก้ไข

ในขณะที่ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 142) ได้แสดงทัศนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญ ในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน เป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นและ

ชักนำให้บุคลากรในโรงเรียน ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพที่ต้องการ ผู้บริหารที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจน ให้การสนับสนุน ส่งเสริมการจัด การเรียนการสอนของครู สามารถทำงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนได้ดี จะสามารถทำให้การใช้หลักสูตรดำเนินไปตามเป้าหมายได้ง่าย ผู้บริหารจึงควรมีบทบาทในด้านการบริหารหลักสูตร การใช้หลักสูตร การนิเทศติดตามผล การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอน และวางแผนในการเตรียมการดำเนินการใช้หลักสูตร
2. จัดเตรียมบุคลากรโดยวิธีการต่างๆ เช่น การประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา เป็นต้น เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร และการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสไปฝึกอบรมดูงานที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ
3. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์ เพื่อจะได้จัดมวลประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ให้บริการและสนับสนุนการสอนของครู โดยการจัดทำ จัดหาเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม และ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น การจัดห้องสมุดให้อยู่ในสถานะที่ครู และ นักเรียนใช้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยเน้นถึงประโยชน์ และความสะดวกสบายในการจัดการครูผู้สอนเป็นหลัก
5. ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้
6. ให้ขวัญ กำลังใจ และ ส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่าง เหมาะสม และ ยุติธรรม โดยยึดหลักคุณธรรมเป็นสำคัญ
7. ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตร ได้รับความร่วมมือที่ดีจากบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย

8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม
 อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 38) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่สำคัญของ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรดังนี้ คือ

1. ต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร ที่ใช้เกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรอย่างแน่ชัด ทั้งในหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ มวลประสบการณ์ เวลาเรียน การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเอกสารหลักสูตรชนิดต่างๆ เพื่อจะได้แนะนำช่วยเหลือครูให้ได้ใช้ และ ปฏิบัติตามหลักสูตรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรไปใช้ จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ ดูแล การดำเนินการ ประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร ประชุมผู้เกี่ยวข้อง และครูผู้สอนเพื่อชี้แจง แนะนำ ทบทวนหลักสูตรก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน ติดตามผลการปฏิบัติการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3. จัดหาหลักสูตร เอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แนวการสอน คู่มือครู และ แผนการสอนให้พร้อม เพียงพอ ครบทุกระดับชั้นเรียน เช่น แผนการสอน คู่มือครู คู่มือประเมินผล หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น

4. เตรียมความพร้อมให้ครูในการใช้หลักสูตร โดยการอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ และ วิธีการใช้หลักสูตรให้สัมฤทธิ์ผลตามที่หลักสูตรกำหนด ช่วยให้ครูพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติ ที่เคยปฏิบัติอยู่แต่เดิม สู่แนวปฏิบัติของหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ในปัจจุบัน

5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ เพื่อจะช่วยส่งเสริมให้การ ใช้ หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลในตัวผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

6. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และให้จัดทำแผนการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปได้อย่างสะดวกและราบรื่น

7. ส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม เช่น การจัดตั้งชุมนุม หรือ ชมรมวิชาการต่างๆ ชมรมกีฬา ชมรมยุวกาชาด ชมรมส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น ฯลฯ

8. จัดการด้านบริการใช้หลักสูตรแก่ครูในโรงเรียน โดยจัดให้มีฝ่ายบริการหลักสูตร เช่น ไลศทัศนศึกษา ห้องสมุด การแนะแนว สนับสนุนการใช้หลักสูตร จัดหาสื่อวัสดุ และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนสถานที่ประกอบการเรียนการสอน เช่น ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องวิชาการ สนามกีฬา แปลงเกษตร ฯลฯ ให้เหมาะสม มีการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยการเยี่ยม และการสังเกตการสอนเป็นครั้งคราว เพื่อจะได้ทราบปัญหา ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และช่วยเหลือ ตามที่ต้องการ เพื่อส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง จัดให้มีการนิเทศ และติดตามผล การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ อำนาจ จันทร์แป้น (2542 : 108) ได้เสนอบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจเจตนารมณ์ ของการจัดการศึกษาของชาติและท้องถิ่น

2. กำหนดนโยบาย และแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม กับสถานการณ์ของสถานศึกษา และสภาพแวดล้อม

3. ประชุม ชี้แจง ทำความเข้าใจแนวทางปฏิบัติการใช้หลักสูตรใหม่อย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง

4. ส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

5. เป็นผู้นำทางความคิดในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและระดับ โรงเรียน

6. กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน
7. กำหนดโครงการพัฒนาบุคลากร และ ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการให้ครูใช้ความรู้ความสามารถได้เต็มที่
8. ประเมินการใช้หลักสูตร
 - สำหรับ วิจิตร ศรีสอาน (อ้างในสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. 2543 : 3) ได้กล่าวถึงบทบาทและความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไว้ 8 ด้าน คือ
 1. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบการพัฒนาจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย นโยบายของโรงเรียนเพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการสอน
 2. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการจัดวางตัวบุคคล เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
 3. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการจัดสรรเวลาและสถานที่เพื่อประโยชน์ของการสอน
 4. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการจัดหาจัดใช้วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่เพื่อประโยชน์ของการศึกษาของการศึกษาอย่างสูงสุด
 5. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมาย
 6. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา
 7. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบการจัด โปรแกรมการอบรมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
 8. ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในการประเมินความต้องการของโรงเรียน

2.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา

การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตร เป็นงานที่สำคัญสำหรับการบริหารหลักสูตรงานหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น บรรลุผลตามวิสัยทัศน์ และเป้าหมาย ความสามารถของผู้บริหารที่ใช้กระบวนการนิเทศภายใน โดยวิธีการนิเทศแบบต่าง ๆ รวมถึงการมีภาวะผู้นำจะช่วยสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อให้เกิดการร่วมมือ ปรับปรุง และ พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ซึ่งวิธีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลหลักสูตร ที่เหมาะสม ตามที่ ศิริพร จุราเพชร (2548 : 33) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. การเยี่ยมชมชั้นเรียน ตรวจสอบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครู
2. การสังเกตพฤติกรรมของครู
3. การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน
4. ตรวจสอบแผนการสอนของครูล่วงหน้าก่อนนำไปสอนจริง

5. การรับฟังข้อมูลจากคนอื่นๆ เช่น ผู้ปกครอง

6. สังเกตผลจากการปฏิบัติงานของครู ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

ส่วน คุสิต ทิวถนอม (2540 : 255) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่าเป็นความร่วมมือกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้บริหาร และบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพการทำงานของครูและบุคลากรอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการ เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 265) ได้กล่าวถึง หลักการนิเทศการศึกษาไว้ว่า

1. การนิเทศการศึกษา ควรมีการบริหารงานเป็นระบบ มีการวางแผนดำเนินการ โครงการ
2. การนิเทศการศึกษา ต้องถือหลักการมีส่วนร่วม หลักประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจ ในการดำเนินงานและใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
3. การนิเทศการศึกษา เป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ให้แต่ละบุคคลได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่
4. การนิเทศการศึกษาเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนโดยให้ครูผู้สอนที่ได้เรียนรู้ว่าปัญหาของคนเป็นอย่างไรจะหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร
5. การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์ มีวิธีการทำงานที่ดี และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้
6. การนิเทศการศึกษา เป็นการสร้างความผูกพันและความมั่นคงต่องานอาชีพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงาน
7. การนิเทศการศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครูให้ความรู้สึภาคภูมิใจเป็นอาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้ความสามารถ และสามารถที่จะพัฒนาได้

สังค์ อูทรานันท์ (2530 : 62) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการนิเทศ ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย มีขั้นตอนดังนี้

1. วางแผนนิเทศ (Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้ซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีกรนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย
2. ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing) เป็นขั้นตอนการให้ความรู้ในสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะอย่างไร จะทำให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ
3. การปฏิบัติงาน (Doing) ประกอบด้วย การปฏิบัติงานใน 3 ขั้นตอน คือ การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นตอนที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงาน ตามความรู้ที่ได้รับมาดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 2 ในการปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศ และขั้นตอนที่ 3 การควบคุมคุณภาพ ให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลา มีคุณภาพสูง และการปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารจะให้การบริหารสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจน เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

4. การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) เป็นขั้นตอนของการเสริมกำลังใจของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจโดยอาจดำเนินการไปพร้อม ๆ กับที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือปฏิบัติงานเสร็จสิ้นลงแล้ว

ส่วน นิกลีย์ และ อีแวนส์ (Neagly and Evans. อ้างใน บัณฑิต เสาวกนธ์ , 2545 : 24) ได้ อธิบายจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารไว้คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้ครูแต่ละคนหรือทั้งกลุ่มสามารถแสดงความสามารถออกมาอย่างมีอิสระ และ ปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกับบุคคลอื่น ๆ
2. เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามปรัชญาที่ตั้งไว้ ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับปรัชญาของชุมชน
3. เพื่อพัฒนาทางการสอน
4. เพื่อพัฒนาหลักสูตร
5. เพื่อดูแล โครงการนิเทศภายในสถานศึกษาให้ดำเนินการไปด้วยดี
6. เพื่อดำเนินการวัดผลและประเมินผลโครงการทั้งระบบ
7. เพื่อรับผิดชอบในการจัดตั้งผู้เชี่ยวชาญในการสอน และใช้คณะบุคคลให้มีประสิทธิภาพ
8. เพื่อรับผิดชอบในการจัดโครงการส่งเสริมความรู้แก่ครูในโรงเรียน
9. เพื่อจัดให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในระหว่างครูและบุคคลอื่น
10. เพื่อจัดดูแลสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปกรณ์ หนังสือ และแหล่งวิชาการ
11. เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาการนิเทศใหม่ ๆ

จากความหมายและความสำคัญของการนิเทศดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการในการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพ การปฏิบัติงานของครู เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนของครูให้ดีขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรงที่จะดำเนินการนิเทศการศึกษาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยกิจกรรมการนิเทศภายในที่ผู้บริหารสามารถกระทำได้นั้น มีหลายประการ ผู้บริหารอาจเลือกจัดให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหากิจกรรมของการนิเทศภายใน ได้แก่ การประชุม การฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ การสนทนาทางวิชาการ

การจัดป้ายนิเทศ การจัดมุมหนังสือ การให้คำปรึกษาแนะนำ การสาธิตการสอน การสัมภาษณ์ การศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ การสังเกตการสอน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

2.3 การสรุปผลการดำเนินงานหลักสูตรสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตร ตามที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527 :129) ได้สรุปไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินผลระหว่างการศึกษา พัฒนาหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินที่ได้มานั้น เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร การวัดผลจะทำได้ในระยะที่อยู่ในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร จากนั้นจะมีการประเมินที่ได้จากการวัดนั้น ๆ เพื่อพิจารณาว่าในหลักสูตรแต่ละข้อ มีความเหมาะสม และนำไปปฏิบัติได้ผลเพียงใด ในอันที่จะปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตร ได้อย่างมีคุณภาพและถูกต้อง

2. การประเมินผลเพื่อสรุปผลการใช้หลักสูตรว่า หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมเพียงใด ควรจะใช้ต่อไปหรือควรจะยกเลิกทั้งหมดหรืออาจยกเลิกเพียงบางส่วน และได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่า มีการประเมิน 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 คือ เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้ว ผู้สร้างหลักสูตรควรประเมินหลักสูตรว่าหลักสูตรที่สร้างเสร็จนั้นดีหรือไม่เพียงใด

ระยะที่ 2 คือ หลังจากที่ได้นำหลักสูตรที่สร้างเสร็จไปแล้วไปทดลองใช้ระยะหนึ่งก่อนแล้ว ผู้สร้างหลักสูตร จึงควรประเมินหลักสูตร ว่าหลักสูตรที่ได้ทดลองใช้นั้นได้ผลอย่างไร เพื่อตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรนั้นต่อไปหรือไม่ หรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 218) ยังได้กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตรโดยทั่วไปจะมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร โดยตรวจสอบดูว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

2. เพื่อวัดผลดูว่า การวางเค้าโครง และ รูปแบบ ระบบของหลักสูตร รวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตร และการบริหารหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่

3. การประเมินผลผู้เรียน หรือ การประเมินผลผลิต เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรมากเพียงใด

ส่วน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 192) กล่าวว่า โดยทั่วไปการประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็ตามจะมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คล้ายคลึงกันดังนี้คือ

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข สิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข ระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรมีการใช้หลักสูตรต่อไป หรือควรยกเลิก มีการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่า เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษา มาแล้วหรือไม่ จากจุดมุ่งหมายของการประเมินผลหลักสูตรข้างต้น พอสรุปได้ว่าการประเมินผลหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร ว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นสามารถสนองวัตถุประสงค์ ที่หลักสูตรนั้นเป็นที่ต้องการของผู้เรียน และสังคมอย่างไร

2. เพื่ออธิบายและพิจารณาว่าลักษณะของส่วนประกอบของหลักสูตรในแง่ต่าง ๆ เช่น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลว่าสอดคล้องกันหรือไม่ หรือสนองความต้องการหรือไม่

3. เพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ มีข้อบกพร่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง การประเมินผลในลักษณะนี้ มักจะดำเนินไปในช่วงที่ การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้างเนื้อหา การวัดผล ฯลฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่สามารถปฏิบัติ ในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ การใช้หลักสูตร และ กระบวนการเรียนการสอนได้มากน้อย เพียงใด มีอุปสรรค และได้ผลเพียงใด เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้

4. เพื่อตัดสินใจว่าการบริหารงานด้านวิชาการและงานด้านหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้อง หรือไม่ เพื่อหาทางแก้ไขระบบบริหารหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ

5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากผ่าน กระบวนการทางการศึกษามาแล้วตามหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่

6. เพื่อช่วยตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรต่อไปหรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดหรือเพื่อกยกเลิกการใช้หลักสูตรทั้งหมด การประเมินลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้ว ระยะเวลาหนึ่ง จึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตร กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สอนองความต้องการของสังคมและเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อเพียงใด

จากจุดมุ่งหมาย ของการประเมินผลการใช้หลักสูตรดังกล่าวนี้ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพการศึกษาของสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของประชากรในการพัฒนาสังคมในอนาคตต่อไป ดังนั้น การประเมินหลักสูตร ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งไม่น้อยกว่ากระบวนการในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรหาวิธีการที่ดีที่สุดในการประเมินผลหลักสูตร เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และปฏิบัติให้ครบถ้วนตามขั้นตอนของวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้

หลักการและเกณฑ์การประเมินผลหลักสูตร มีดังนี้

1. มีจุดประสงค์ในการประเมินแน่นอน การประเมินผลหลักสูตรจะต้องกำหนดลงไปให้แน่นอนชัดเจนว่าประเมินอะไร
2. มีการวัดที่จะเชื่อถือได้ โดยมีเครื่องมือและเกณฑ์การวัดซึ่งเป็นที่ยอมรับ
3. ข้อมูลที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการประเมินผล ดังนั้น ข้อมูลจะต้องได้มาอย่างถูกต้อง เชื่อถือได้และมากพอที่จะเป็นตัวประเมินค่าหลักสูตร
4. มีขอบเขตที่แน่นอนชัดเจนว่าเราต้องการประเมินในเรื่องใดแค่ไหน
5. ประเด็นของเรื่องที่จะประเมินอยู่ในช่วงเวลาของความสนใจ
6. การรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และกำหนดเครื่องมือในการประเมินผล จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ
7. การวิเคราะห์ผลการประเมินต้องทำอย่างระมัดระวังรอบคอบ และให้มีความเที่ยงตรงในการพิจารณา
8. การประเมินผลหลักสูตรควรใช้วิธีการหลาย ๆ วิธี
9. มีเอกภาพในการตัดสินผลประเมิน
10. ผลที่ได้จากการประเมินควรนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งในด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในโอกาสต่อไป เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดี และมีคุณค่าสูงสุดตามที่ต้องการ
11. ต้องถือปฏิบัติสืบต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดเวลา

2.4 การปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งหมายถึงการทำงานที่มีลำดับ ขั้นตอน มีการกำหนดจุดหมายปลายทาง มีวิธีการดำเนินงาน และมีการประเมินผลพร้อมนำผลมาปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่ง กาญจนา คุมารักษ์ (2535 : 291) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการวางแผน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียน

เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และต้องมีการวางแผน ประเมินผลให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนนี้ บรรลุผลตามความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ จริงหรือไม่ ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้อง เกื้อกูล และเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

อำนาจ จันทรเป็น (2532 : 17) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมา หรือ การปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้ว ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา และ สังคม ในขณะที่ อำภา บุญช่วย (2533 : 36) ได้กล่าวสรุป การพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นระบบโครงสร้าง ของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุง ตำรา แบบเรียน คู่มือครู และ สื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุง แก้ไข การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตร รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร ส่วน เสรี ลาซโรจน์ (2537 : 291) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร มิได้หมายความว่าเฉพาะ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือ เพิ่มเติมหลักสูตร ที่กรมวิชาการจัดพิมพ์ไว้เท่านั้น ยังหมายถึง การพัฒนาองค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตรไว้อีกหลายประการดังนี้

1. การพัฒนาสาระความรู้ และ ประสบการณ์ประกอบเนื้อหารายวิชา
2. การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
3. การพัฒนาสื่อการสอนประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน โครงการสอน

เอกสารและวัสดุประกอบการสอน อุปกรณ์ประกอบการสอน เครื่องมือประเมินผล เป็นต้น

จากแนวคิดของนักการศึกษา ในด้านความหมายของการพัฒนาหลักสูตร พอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว หรืออาจสร้างขึ้นใหม่ โดยไม่มีพื้นฐานหลักสูตรเดิมอยู่เลยก็ได้ เพื่อให้หลักสูตรที่ใช้อยู่ มีความทันสมัยต่อสภาพสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไป เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และ สังคมโดยรวม ซึ่งกระบวนการ พัฒนาหลักสูตร มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดจุดหมายหลักสูตร การให้การศึกษาแก่เยาวชนทั้งประเทศ จะต้องใช้ หลักสูตรหลาย ๆ หลักสูตร ซึ่งหลักสูตรจะต้องสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชน ที่มีสภาพจิตใจ ร่างกาย มีความสามารถในการเรียนรู้ และมีความต้องการทางการศึกษาแตกต่างกันออกไป ดังนั้น หลักสูตรแต่ละหลักสูตร จึงต้องมีความมุ่งหมายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และ วัตถุประสงค์ที่แตกต่าง กันออกไป ซึ่งความมุ่งหมายของหลักสูตรในแต่ละระดับ ควรสอดคล้อง และเสริมความมุ่งหมาย ทางการศึกษาในระดับชาติ

2. การกำหนดเนื้อหาสาระหลักสูตร เป็นกิจกรรมขั้นตอนที่สอง ในการพัฒนาหลักสูตร คือ การเลือกสรร สาระ วิชาความรู้ และ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่

จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เมื่อเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์แล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรยังต้องพิจารณาต่อไปว่าเนื้อหาสาระใด ควรนำไปสอนก่อนหรือหลังเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ซึ่งในขั้นนี้ ผู้พัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึง

2.1 เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้เรียนควรรู้อะไรและควรมีประสบการณ์อะไรบ้าง

2.2 จะจัดลำดับของความรู้ และประสบการณ์เหล่านั้น อย่างไร จึงจะเกิดผลการเรียนที่สูงสุด

3. การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำเอาโครงการ ของหลักสูตรที่จัดทำเป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งขั้นตอนที่สามนี้ รวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

4. การประเมินหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงไร และมีสาเหตุใด การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานที่ละเอียด ต้องการผู้ที่มีความรู้ทั้งในเรื่องของหลักสูตรและการประเมินผล

5. การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คือ การปรับปรุงความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเมื่อความมุ่งหมายแม้มันเปลี่ยนไป กระบวนการที่เหลือย่อมต้องถูกเปลี่ยนแปลง ให้สอดคล้องกัน โดยตลอดจนถึง การประเมินผลหลักสูตรด้วย และ นำเอาข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลไปปรับปรุงหลักสูตรอีก เป็นวัฏจักรวนเวียนต่อเนื่องกัน

การพัฒนาหลักสูตร มีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งมีนักการศึกษาของไทยและต่างประเทศได้เสนอขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

ทาบ (Taba .1962 . อ้างใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายกุล , ออนไลน์. 2546) ได้กำหนด ไว้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับบริบทของประเทศไทย ดังนี้

1. การผลิตหน่วยการเรียนรู้หรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา ซึ่งการดำเนินการจะเป็นในลักษณะนำร่องกระบวนการจัดทำหลักสูตร เป็นหน่วยการเรียนรู้ หรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา มีกิจกรรมดำเนินการ 8 ประการ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน คณะกรรมการหลักสูตรของโรงเรียน จะสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาจากช่องว่าง จุดบกพร่อง และความหลากหลายแห่งภูมิหลังของผู้เรียน

1.2 การกำหนดจุดหมาย หลังจากวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนแล้ว ผู้วางแผนหลักสูตรจะช่วยกันกำหนดจุดหมายที่ต้องการ

1.3 การเลือกเนื้อหา เนื้อหาสาระหรือหัวข้อที่จะนำมาศึกษาได้มาจากจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนการพิจารณาความสอดคล้องและความสำคัญของเนื้อหาด้วย

1.4 การจัดเนื้อหา การจัดลำดับเนื้อหาสาระ อาจจัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก หรืออาจจัดตามลักษณะ หรือธรรมชาติของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ การจัดเนื้อหาที่เหมาะสม ควรจะสอดคล้องกับวุฒิภาวะ ความพร้อม และระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องเลือกวิธีการ หรือยุทธวิธี ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับเนื้อหาได้

1.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอน เป็นผู้ตัดสินใจ วิธีการจัด และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดลำดับขั้นตอนของการใช้กิจกรรม

1.7 การกำหนดสิ่งที่จะต้องประเมินและวิธีการในการประเมิน ครูผู้สอนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องประเมินและตรวจสอบให้ได้ว่า หลักสูตรดังกล่าว บรรลุจุดหมายหรือไม่

1.8 การตรวจสอบ ความสมดุลและลำดับขั้นตอน ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องมุ่งเน้นในการจัดทำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนการสอน ให้สอดคล้องภายในตัวหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และเกิดความสมดุลในเนื้อหาและประเภทของการเรียนรู้

2. การนำหลักสูตร หรือหน่วยการเรียนไปทดลองใช้ ครูผู้สอนนำหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ในรูปของสื่อ หรือ บทเรียนต่าง ๆ ไปทดลองสอนในชั้นเรียน มีการสังเกต วิเคราะห์ และเก็บรวบรวมผลการใช้หลักสูตร และการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การปรับปรุงเนื้อหาในหลักสูตรให้สอดคล้องกัน เป็นการปรับหน่วยการเรียน หรือหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับทรัพยากรที่มีอยู่ และการปรับพฤติกรรมการสอนของครูมีการรวบรวมข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ได้จากการทดลองใช้ เพื่อเป็นข้อสังเกต และเป็นแนวทางช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการสอนอย่างรอบคอบ

4. การพัฒนากรอบงาน หลังจากจัดทำบทเรียน หรือ หลักสูตรรายวิชาต่างๆ แล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตร จะต้องตรวจสอบหลักสูตรและสื่อการสอนในแต่ละหน่วยหรือแต่ละรายวิชา ว่ามีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ เพื่อนำไปพัฒนาให้ดีขึ้นและเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. การนำหลักสูตรไปใช้และเผยแพร่ เพื่อให้ครูที่เกี่ยวข้องนำหลักสูตรไปใช้ ในระดับห้องเรียนอย่างได้ผล ผู้บริหารจะต้องจัดฝึกอบรมครูอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

อำนาจ จันทร์แป้น (2532 : 17-18) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบเพื่อ
กิจกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร หลักสูตรแต่ละระดับ เช่น ประถมศึกษา
มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษา ต้องมีความมุ่งหมายที่แสดงถึงเอกลักษณ์และวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน
ออกไป ความมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับควรสอดคล้องและเสริมความมุ่งหมายในระดับชาติ

2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ โดยจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนควรรู้อะไร
ควรจัดประสบการณ์อะไรบ้าง ผู้เรียนจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ จัดลำดับความรู้และประสบการณ์
อย่างไรจึงจะเกิดผลการเรียนที่สูงสุด

3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตร
ไปปฏิบัติให้เกิดผล

4. การประเมินผลหลักสูตร จะต้องหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้
ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงไร และอะไรเป็นสาเหตุ

4.1 ความมุ่งหมายสูงเกินไปหรือมากเกินไป

4.2 ผู้ปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุตามได้ทุกประการ

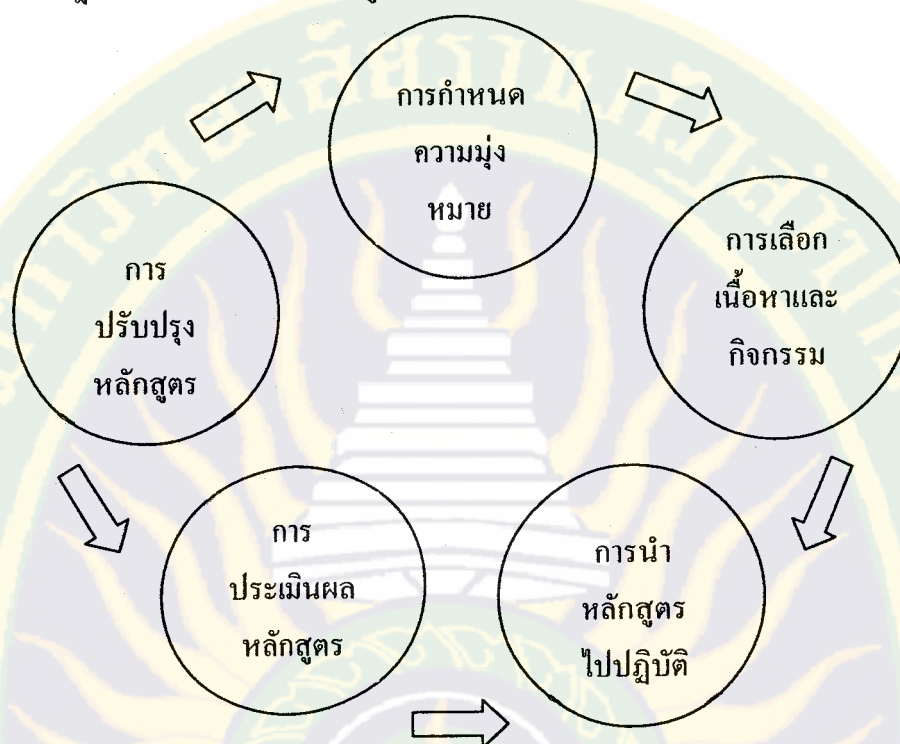
4.3 เลือกเนื้อหาไม่สัมพันธ์กับความมุ่งหมาย

4.4 ครูสอนไม่เป็น

4.5 โรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ และไม่มีคู่มือหลักสูตร

5. การปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการการพัฒนาหลักสูตรเป็นวัฏจักร เริ่มต้นด้วย
การกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือก การจัดเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย
นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมาย ประเมินหาข้อบกพร่อง และนำผลที่ได้ไปปรับปรุง
หลักสูตร ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตร จึงเริ่มที่กระบวนการและขั้นตอนเดิมอีกเป็นวัฏจักรวนเวียน
ต่อเนื่องกันไป มีความสัมพันธ์สอดคล้อง และเสริมกันด้วยทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งอำนาจ จันทร์แป้น
(2532 : 18) ได้แสดงแผนภูมิแสดงวัฏจักรของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 วัฏจักรของการพัฒนาหลักสูตร

ที่มา : อานาจ จันทรแป้น (2532 :18)

นอกจากนั้น กรมวิชาการ (2544 : 4) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 พอสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญ โดยมีกิจกรรมสำคัญ ๆ คือ
 - 1.1 ศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา
 - 1.2 การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น
 - 1.3 การศึกษาสิ่งที่มีผลกระทบต่อจัดการศึกษา
 - 1.4 การศึกษาศักยภาพของสถานศึกษา
 - 1.5 สร้างภาพของงานตลอดเวลา
2. การวิเคราะห์หลักสูตร การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชา เพื่อให้ทราบว่าแต่ละเนื้อหา/รายวิชาควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ได้อย่างไร
3. การกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสามารถดำเนินในลักษณะต่างๆ ดังนี้
 - 3.1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม
 - 3.2 ปรับรายละเอียดของเนื้อหา
 - 3.3 ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม
 - 3.4 การจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่

3.5 จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาที่เพิ่มเติม

4. การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้

5. การจัดทำแผนการสอน

6. การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งขั้นตอนที่สามนี้ รวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

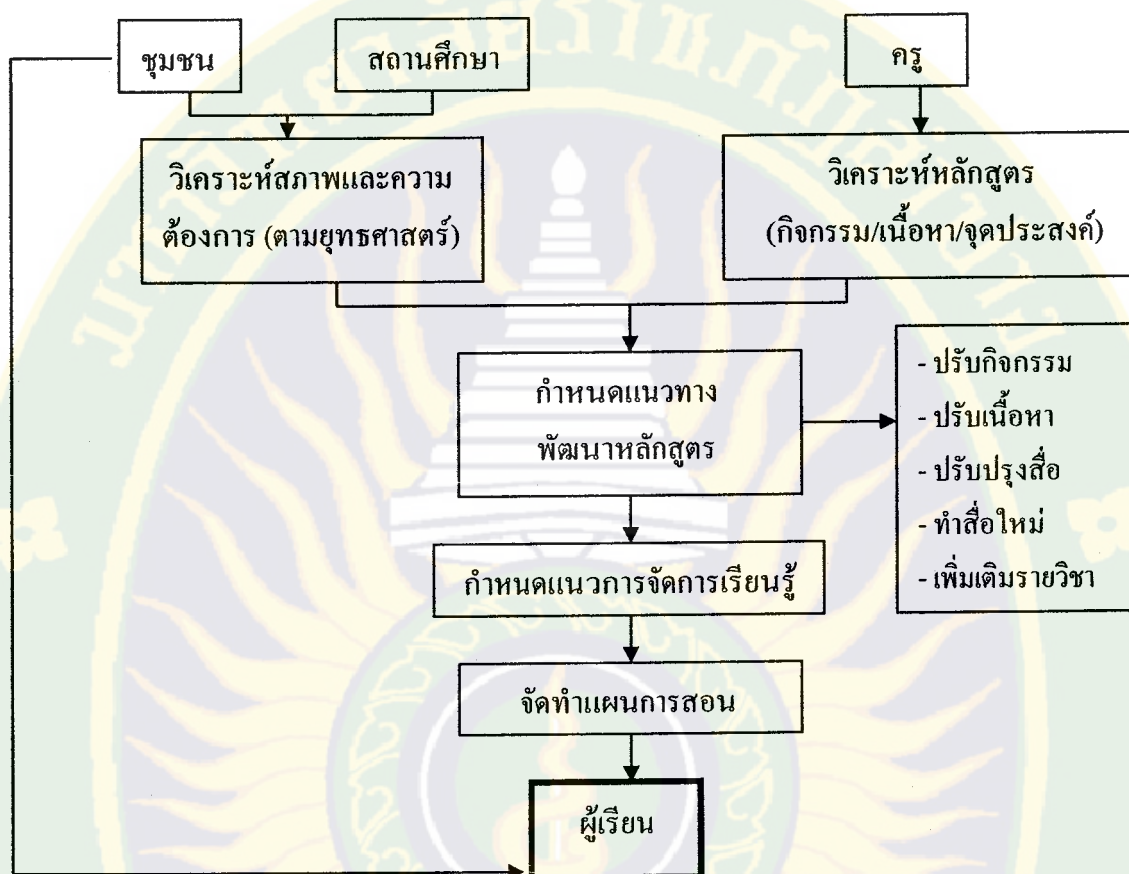
7. การประเมินหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงไร และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานที่ละเอียด ต้องการผู้ที่มีความรู้ทั้งในเรื่องของหลักสูตรและการประเมินผล

การประเมินผลหลักสูตร เป็นงานใหญ่ มีขอบเขตการประเมินที่กว้างขวางผู้ประเมินต้องวางโครงการการประเมินผลไว้ล่วงหน้าว่า มีกระบวนการอย่างไร วิธีการอย่างไร ดังนั้นโครงการประเมินผลหลักสูตรดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ และ เมื่อนำไปใช้ประเมินควรมีการประเมินผลโครงการประเมินผลของหลักสูตรนั้นๆ ด้วยว่า มีความสมบูรณ์ รอบคอบ และเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด

8. การปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีลักษณะเป็นวัฏจักร เริ่มด้วยการกำหนดความมุ่งหมาย การเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลตามที่มุ่งหมายไว้ มีการประเมินผล หาข้อบกพร่องของกระบวนการนี้ นำเอาผลที่ได้ไปปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งเริ่มต้นด้วยกระบวนการและขั้นตอนเดิมคือปรับปรุงความหมาย เมื่อความมุ่งหมายซึ่งเป็นแม่บทเปลี่ยนไป กระบวนการที่เหลือย่อมต้องถูกเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกันจนถึงการประเมินผลหลักสูตร และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรอีก เป็นวัฏจักรวนเวียนต่อเนื่องกัน

กรมวิชาการ (2544 : 44) ได้แสดงขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ระดับสถานศึกษาเป็นแผนภูมิไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา

ที่มา : กรมวิชาการ (2544 : 44)

ดังนั้น การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ที่มีการทำงานอย่างเป็นระบบ หมายถึง การทำงานที่มีลำดับขั้นตอน มีการกำหนดจุดหมายปลายทาง มีวิธีการดำเนินงาน และมีการประเมินผลพร้อมนำผลมาปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับความคิดเห็นของ กาญจนา कुमारักษ์ (2535 : 291) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และต้องวางแผนประเมินผลให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนบรรลุตามความมุ่งหมาย และจุดประสงค์จริงหรือไม่ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง เกื้อกูล และเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรุณศรี อนันตรศิริชัย (2545 : บทสรุป) ได้ดำเนินการสำรวจ สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดทำแผนการเรียนรู้ จากสถานศึกษา 7 แห่ง ในเขตการศึกษา 8 ได้ข้อสรุปว่า ทุกโรงเรียนมีข้อมูลและจัดทำข้อมูลที่จำเป็น สำหรับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในปริมาณที่สูง โดยเฉพาะวิสัยทัศน์ของโรงเรียน เป้าหมายที่โรงเรียนต้องพัฒนา และจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนเป็น 3 ประเด็นหลักโรงเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สูง การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่ายังไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังมีผลจากการประเมินตนเองของโรงเรียน พบว่า ทุกโรงเรียนมีความพึงพอใจในการทำหลักสูตรในระดับมาก 6 ใน 7 โรงเรียน มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการทำหลักสูตรระดับมาก

ส่วน ศิริพร จุราเพชร (2548 : 110-111) ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตร ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ได้เสนอแนะแนวทางไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ควรให้ความสำคัญกับบุคลากรทางการศึกษา มีคุณธรรมในการมอบหมายงาน และจัดสรรให้เหมาะสมตามสภาพของบุคลากร ให้ความสำคัญศึกษา มีนโยบายในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพจริงในท้องถิ่นและสภาพจริงของผู้เรียน และผู้บริหารควรมีการวางแผนการใช้ และพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ จัดหาเอกสาร ตำรา ส่วนการบริหารหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดรูปแบบวิธีการวางแผนหลักสูตรที่หลากหลาย มีการเชิญชวนบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและผู้บริหารต้องมีบทบาทการนำหลักสูตรไปใช้ มีการนิเทศอย่างชัดเจน มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับบุคคลในท้องถิ่น และ มีการให้บริการและสนับสนุนบุคลากรในการจัดทำวัสดุหลักสูตร

นอกจากนี้ พุฒย์ชัย ยาวีราช (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่างานทุกด้านมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง ส่วนปัญหาในการบริหารหลักสูตร พบว่า งานทุกด้านในการบริหารหลักสูตรนั้น ครูส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าจะมีปัญหาหรือไม่ บางส่วนเห็นว่ามีปัญหา ในเรื่องการวิเคราะห์สถานการณ์ในงานด้านการบริหารสื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ ประกอบหลักสูตร การวางแผนการเนินการ การประเมินผลและรายงานผล และการบริการแหล่งวิทยากรในโรงเรียนนั้นมีปัญหาโดยมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือควรจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอ ตรงกับความต้องการของโรงเรียนหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณมากขึ้น

จากการสรุปผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโครงการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่าย (กรมวิชาการ, 2546 ข : 39-40) พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีข้อจำกัด ในเรื่องของเวลาในการศึกษา และการจัดทำที่น้อยมาก ไม่มีเวลาได้ทบทวนและตรวจสอบ บุคลากรมีความเข้าใจการจัดทำหลักสูตรไม่ชัดเจน และเข้าใจไม่ตรงกันบ้าง การรับผิดชอบจัดทำหลักสูตรสาระที่ไม่มีความรู้ความชำนาญ เนื่องจากสถานศึกษาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน โดยเฉพาะวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ทำให้ครูต้องสอนหลายวิชา สอนไม่ตรงกับความรู้ความสามารถ ไม่ตรงตามวุฒิการศึกษาและ ตามความถนัดของครู ครูขาดความมั่นใจในหลักสูตรที่จัดทำขึ้นว่าถูกต้อง ครอบคลุมมาตรฐานและมีประสิทธิภาพหรือไม่ จึงไม่มั่นใจในการนำไปใช้โดยเฉพาะครูขาดความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ และการสอนแบบบูรณาการอีกด้วย นอกจากนี้ด้านสื่อการเรียนการสอน เอกสาร หนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า และ สื่อเทคโนโลยี ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับครู และนักเรียนนั้นเก่าและล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา และบางสาระไม่สามารถจัดหาสื่อได้ ไม่มีแหล่งศึกษาค้นคว้า แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีน้อยไม่เพียงพอ และไม่หลากหลายขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้นักเรียนและครูได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

จากการประชุมสัมมนาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของจังหวัดปทุมธานี-นนทบุรี (กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี. อ้างใน กรมวิชาการ, 2546 ข : 41) ได้มีการรวบรวมปัญหานำเสนอต่อ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ดร.ศิริกร มณีรินทร์) ในวันพฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม 2545 ณ หอประชุมโรงเรียนอนุบาลปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร คือ โรงเรียนมีเวลาในการทำหลักสูตรสถานศึกษาน้อย ต้องเร่งจัดทำหลักสูตรให้แล้วเสร็จทันเวลาที่กำหนดทำให้ไม่มั่นใจว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมามีมาตรฐาน มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นหรือไม่ และครูไม่ได้รับการอบรมทุกคน เพราะข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้ครูไม่เข้าใจกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนั้นเรื่องการวัดผลประเมินผลครูยังไม่พร้อม ไม่มีความรู้อย่างชัดเจน และข้อมูลที่ได้รับในการอบรมจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในบางเรื่องไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปัญหาด้านเอกสารการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ต่างๆ โรงเรียนไม่มีเวลาเตรียมจัดทำเอกสารการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ ไม่มีความมั่นใจว่า เอกสารที่ผลิตขึ้นนั้นมีคุณภาพเพียงพอ เนื่องจากไม่มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่จำเป็นต้องใช้ ในการผลิตสื่อ ไม่เพียงพอ และไม่ทันสมัย

สำหรับ จิตรกร หาญกล้า (2547 :32) ได้ศึกษา ปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงการใช้หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านทาน อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร โดยการให้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2544 และติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการศึกษาทางรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ส่วนการดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องให้จัดทำหลักสูตรขึ้นเอง ในด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ประเมินสถานภาพของสถานศึกษา โดยการนำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษามาเป็นแนวทางในการจัดทำ โดยวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมกันทุกฝ่าย รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง ไม่มีเวลาที่จะให้ความสนใจในด้านการศึกษาเท่าที่ควร จึงได้มอบหมายภารกิจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้บุคลากรในโรงเรียน เป็นผู้ดำเนินการแทน เพียงแต่ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินการเท่านั้น

นอกจากนี้ อนงค์ ดันวัฒนานนท์ (2545 : ก) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ที่พบมากที่สุดคือ ผู้บริหารไม่มีความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง ไม่ส่งเสริม สนับสนุนสร้างขวัญ กำลังใจอย่างจริงจัง และมีข้อเสนอแนะในการบริหารที่ควรปรับปรุงเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาบังเกิดประสิทธิผล และผู้บริหารควรพัฒนาครุให้มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งจะพัฒนาหลักสูตรควรร่วมคิด ร่วมทำ ให้กำลังใจ และสร้างความตระหนักในการพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจัง

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับ สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาส่วนมากยังดำเนินการไม่ครบตามภารกิจ และขั้นตอนที่กำหนดไว้ เนื่องจาก สถานศึกษาเริ่มดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2546 และ ในปัจจุบันการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ยังไม่จบหลักสูตรในช่วงชั้นต่าง ๆ จึงอยู่ในระหว่างกรณีพิเศษ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา จึงยังไม่มีผลสรุปผลการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน ดังนั้น สถานศึกษาส่วนใหญ่ จึงยังไม่มีปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน